

Manitas de Plata gitárja (melyet Picasso, Cocto és Brigitte Bardot népszerűsített) amennyire pengetős, annyira ütőhangszer is...

A Dél zenéje ez, a Délé Nietzsche értelmében, ám tévednénk ha nem hangsúlyoznánk cigányzene voltát is.

„A cigányok — írja Lorca — Andalúziába érkezve a magukkal hozott ősi elemeket beleolvasztjk az itt talált őrségi elemekbe, és megadják annak a népdalfajtának végleges formáját, amit cante jondónak nevezünk. Nekik köszönhetjük tehát e lelkünkbből lelkedzett dalok létrehozását... Ezek azok a dalok, amelyeket a múlt század utolsó harmadától kezdve mindmáig igyekeztek rossz szagú kocsmák és bordélyházak mélyére száműzni...”

Felfigyeltem Manitas de Plata TV-interjújának egy mondatára:

„*Apám is gitározott: ez minden.*”

TOLNAI Ottó

KÉ P Z Ó M Ű V É S Z E T

VELIČKOVIĆ JANUS-ARCA

Vladimir Veličković Párizsban élő jugoszláv festő újvidéki kiállítása egy olyan művészeti jelenségre hívja fel a figyelmet, amelyet W. Benjamin az aura elvesztésének nevez. Ez a probléma különösen a századforduló táján bekövetkezett technikai ugrással, illetve a technikai sokszorosíthatóság feltételeinek megteremtésével vált időszerűvé. A litográfia, a fénykép, a film és a hangszalag által végtelenségig reprodukálható eredeti alkotások ugyanis a reprodukciókban elvesztik egyediségük „itt”-jét és „most”-ját, a reális időt és teret, „a mű valóságának fogalmát”.

Veličković, aki újabban reprodukciókkal — szitanyomatokkal, litográfiákkal — járja a világot, most éppen abba a visszás kettősségbe esett, ami miatt semmi határozottat nem mondhatunk róla: munkássága két olyan végső pólus között feszül, amit a mű *kultikus* illetve *kiállítási* értéke képez. Mert Veličković nem dobta el a számára oly jól jövedelmező ecsetét sem, amivel mindeddig a kultikus művészet ideálját, az egyedi művet teremtette meg. Festményei természetesen nem hozhatók közvetlen kapcsolatba azokkal a kultikus alkotásokkal, amelyek régen csak egyes kiváltságok számára voltak hozzáférhetőek és láthatóak, ezek a műtárgyak ugyanis nem a szem, hanem elsősorban a szellemek számára készültek, tehát létüket létezésük pusztá ténye szabta meg. Ahhoz, hogy

a műtárgyak közé iktatódjának, nem volt szükség közönségre, avatókra; egyes istenszobrokat és madonnaképeket csak isten emberei, a papok és a szerzetesek láthattak, holott a hívők előtt mindig nyitott dómok és templomok meghatározott pontjain helyezkedtek el.

A kultikus alkotások és Veličković eredeti vázsnai között — még ha ez utóbbiak nem is vallási vagy nyíltan kultikus jellegűek — bizonyos párhuzam mégis mutatkozik, tudniillik, hogy a rájuk szabott magas ár már eleve egy zárt és elszigetelt társadalmi struktúra státusszimbólumává avatja őket, amiért nem sorolhatók napjaink művészetének tényleges tényezői közé. Veličković nagyméretű eredetijeit tehát kevés embernek készülnek; műgyűjtők, tehető műpártoló családok enteriőrjeit díszítik.

Művészi látomásainak szitanyomat vagy litográfia formájában történő megsokszorozásával azonban nem várt fordulat állt be, ami látszatra azt mutatja, hogy alkotásainak piaci értéke mellett festőnk immár a kiállítói értékre is ad valamit. Még ha nem is festményeit vagy azoknak vázlatait, hanem csupán az alkotói világára jellemző egyéb kivetítéseket reprodukálja a kiállítások közönsége — a nyilvánosság — számára, Veličković ezzel a gesztussal akaratlanul is korábbi, kultikus jellegű munkásságát ássa alá. Megingatja a hagyományt, s megszünteti a művet beburkoló benjamini aurát; Picasso, Vasarely, Soto sorába állítja festészetének autentikus világát. Vasarelyébe és Sotóéba, mert figuratív elemeit immár ugyanúgy sokszorosíthatja, mint az előbbi kettő a mértani szerkezetek variációit, s Picassóéba, mert ezáltal az intézményesedés útjára lép; neve már nemcsak az egyént, hanem a mögötte álló egész apparátust fémjelzi.

Érdemes lesz megvárni ennek az önmagában véve ellentmondásos kettős folyamatnak a végkifejletét. Hiszen kiállítói értékének revalválásával Veličković nemcsak alkotásainak piaci értékét ingathatja meg, hanem alkotói világának fokozatosan kiérlelt mitikus jellegét is megsemmisítheti, ami lényegében véve egészséges folyamat, de csak akkor, ha mindez egy öntudatra ébredés jele, nem pedig egy spekulatív elhatározás váratlan fejleménye.

SZOMBATHY Bálint

A VIDEO NAPJAINKBAN

A poszt-objektuális művészet képviselői az utóbbi tíz-tizenöt évben talán egy kifejezőeszközhöz, médiumhoz sem fűztek annyi reményt, mint a videóhoz. Hiszen az új művészeti gyakorlat általában olyan, már meg-